

УДК 347.1

І. А. Коваленко
кандидат юридичних наук,
в.о. завідувача кафедри цивільно-правових дисциплін
Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського

ПРАВОВА ОХОРОНА КОРИСНИХ МОДЕЛЕЙ У ДЕЯКИХ КРАЇНАХ ЄВРОПИ: КОМПАРАТИВІСТСЬКИЙ АСПЕКТ

Дослідники історії права інтелектуальної власності стверджують, що перший у світі Закон про охорону прав на корисні моделі був прийнятий у Німеччині ще в 1891 році, коли Імперський суд визначив, що законодавство має містити норми щодо правової охорони й таких технічних рішень, котрі є новими, але не мають достатнього винахідницького рівня. Після цього німецьке законодавство у сфері патентного права багато разів переглядалося й доповнювалося, але незмінним залишився постулат, що «малі винаходи» підлягають правовій охороні [1, с. 45].

Законодавство Німеччини у сфері захисту корисних моделей слугувало зразком для багатьох європейських (і не тільки) держав. Зважаючи на це, розглянемо його більш детально. Новий закон Німеччини про корисні моделі набрав чинності в 1987 році. Відтоді поправки, внесені в документ, докорінно змінили поняття корисної моделі.

Відповідно до п. 1 ст. 1 Закону, правовій охороні як корисної моделі, підлягають винаходи, що є новими, мають відповідний винахідницький рівень та придатні до промислового використання. Отже, корисні моделі вважаються не особливим видом технічних рішень, а так званими «малими винаходами», які вирізняються спеціальним (спрощеним) режимом реєстрації прав та їхнім здійсненням. Законом встановлено, що правова охорона як корисна модель надається тільки обмеженій групі технічних новинок. Так, до корисних моделей не може застосовуватися такий поділ на категорії технічних рішень, як це прийнято для винаходу (пристрій, спосіб, речовина) [2, с. 47].

Вимога просторової форми виробу склалась у судовій практиці вже давно. Досліджуючи поняття «конструкція, пристрій» можемо стверджувати що як корисні моделі можуть охоронятися тільки такі об'єкти, які втілені в достатньо визначеній просторовій формі.

Стосовно новизни корисної моделі, то надається так звана «пільга з новизни». Якщо заявник або будь-яка третя особа, за згодою заявника використовувала об'єкт корисної моделі в країні або здійснила публікацію про цей об'єкт, то таке розкриття не буде порушувати новизну.

Другий критерій охороноздатності корисної моделі – «винахідницький рівень», що визнається забезпеченим, якщо результат інтелектуальної

діяльності творця перевершує вміння середнього спеціаліста. Іншими словами, коли технічне рішення, заявка на яке подана, є неочевидним для середньостатистичного фахівця в певній галузі.

Третій критерій – «промислова придатність» – означає, що об'єкт корисної моделі може бути виготовлений або використаний у будь-якій галузі промисловості чи сільському господарстві. Реєстрація прав на корисну модель надає право тільки їхньому власнику використовувати виріб, що є об'єктом корисної моделі [3, с. 67].

Будь-якій третій особі забороняється без дозволу власника прав виготовляти, пропонувати до продажу, вводити в комерційний обіг або використовувати, ввозити та зберігати для зазначених цілей виробу, що є об'єктами корисної моделі. Крім того, встановлено поняття «непряме порушення прав на корисні моделі», яке зводиться до того, що третім особам забороняється пропонувати до продажу або поставляти для використання виробу, що є об'єктом корисної моделі, або засоби, які належать до її суттєвого елементу.

В Італії регулювання відносин щодо корисних моделей здійснюється «Кодексом промислової власності» від 2005 року. Кодексом встановлено, що умовами для реєстрації прав на корисну модель, окрім інших, є задоволення таким критеріям охороноздатності як новизна, а також спроможність застосування корисної моделі для машин, інструментів, приладів чи предметів повсякденного використання [4, с. 10].

Корисна модель відображається у формі цих машин, приладів, у їхньому розташуванні, обрисах, комбінаціях елементів тощо. Таким чином, спираючись на норми закону, визначення поняття «охороноздатності корисної моделі» можна сформулювати так: це рішення, що складається з нових форм, конструкцій, обрисів машин, приладів, інструментів і предметів повсякденного використання чи нових комбінацій їхніх елементів, яке забезпечує особливий ефект дії або легкість застосування чи використання для зазначених машин тощо. Іншими словами, корисна модель – це нове конструктивне технічне рішення уже відомого винаходу [5, с. 8].

В італійському законодавстві, як і в німецькому, існує таке поняття, як «патентна альтернатива». Заявник може подати заявку на винахід та

корисну модель одночасно. Так він страхує свою інновацію на випадок, якщо заявка на патент не буде підтримана або буде підтримана лише частково. У такому разі інновація буде захищатися законодавством як корисна модель.

Відповідно до положень італійського «Кодексу промислової власності» термін дії патенту на корисну модель становить десять років від дати подання заявки [6, с. 102].

Іспанія належить до країн, де правова охорона винаходів і корисних моделей регулюється одним законом «Про патенти». Корисним моделям присвячено розділ XIV та статті 143-154 Закону. В обґрунтуванні закону, прийнятого в 1986 році, збереження інституту правової охорони корисної моделі обґрунтовувалося тим, що такий інститут відповідає рівню технологічного розвитку держави. В обґрунтуванні зазначалось, що цю форму правової охорони винаходів використовують більшість винахідників [7, с. 11].

Патентне законодавство Іспанії не робить термінологічного розходження між рішеннями, що одержують правову охорону як винаходи та корисні моделі. У цьому разі йдеться про винахідницьке рішення.

Корисні моделі є об'єктом прав промислової власності, відносини щодо якого регулюються єдиним «Кодексом промислової власності» 2003 року. Загалом питання захисту корисних моделей в Іспанії та Португалії досить схожі, проте мають і певні принципові відмінності. Ст. 144 Закону містить визначення поняття корисної моделі: «Як корисні моделі, відповідно до нового закону, одержують правову охорону рішення, засновані на винахідницькій діяльності та ті, що додають виробу форму, структуру або склад, які надають переваги для використання або виробництва» [8, с. 17].

У законодавстві Франції поняття «корисна модель» не використовується, натомість вживається таке поняття, як «свідоцтво про корисність» (utility certificate). Таким чином, винаходи охороняються такими документами, які свідчать про право промислової власності:

- патентами, що видаються на 20 років;
- свідоцтвами про корисність, що видаються на 6 років [9, с. 12].

Суб'єкти права на винахід, що охороняється «свідоцтвом про корисність», критерії охороноздатності, перелік неохороноспроможних об'єктів та права, що надаються, не відрізняються від патентів строком дії 20 років. Однакові вимоги й до оформлення заявок на винахід, що охороняється свідоцтвом про корисність та патентом. Проте свідоцтво на корисність видається в порядку, дещо відмінному від порядку, передбаченого для патентів. Воно видається, якщо заявник не подав у встановлений термін клопотання про проведення

пошуку й надання відповідного звіту про пошук або подав клопотання про перетворення заявки на патент в заявку на свідоцтво про корисність.

Аналіз чинних у Європі систем правової охорони корисних моделей показує, що кожна країна використовує таку систему, яка є найбільш раціональною і вигідною для національних заявників. Основна умова – не порушувати основних принципів Паризької конвенції про охорону промислової власності: рівні права для іноземних і національних заявників, право пріоритету, критерії охороноспроможності, один винахід – один охоронний документ тощо. Тобто кожна країна-учасниця «Паризького Союзу» має можливість відповідно до своїх національних потреб визначати ті чи інші особливості своєї патентної системи.

Водночас, європейські держави схиляються до правової охорони корисних моделей так званими «малими патентами» як корисними моделями всіх об'єктів винаходів: як продуктів, так і процесів (способів). Для корисної моделі встановлюються такі ж критерії охороноспроможності, як і для винаходу, проте з дещо зниженими вимогами до критерію «винахідницький рівень». Відрізняються «малі патенти» на корисні моделі від патентів на винаходи здебільшого строком дії правової охорони (4–10 років) та системою явки видачі патентів.

Нині українське законодавство у сфері інтелектуальної власності змінюється. Ці зміни зумовлені намірами України ввійти у європейське товариство як рівноправний партнер. Українське законодавство загалом відповідає загальноєвропейським стандартам у цій сфері, проте воно не відповідає вимогам, які перед ним ставлять вітчизняні винахідники.

Убачається необхідним виділити питання захисту корисних моделей в окремий розділ Закону «Про охорону прав на винаходи й корисні моделі», і відділити їх від винаходів. Це усунуло б плутанину в законодавстві, дозволило б винахідникам активніше користуватися патентами на корисну модель для захисту власних прав.

Окрім того, чинне законодавство надто широко визначає об'єкти корисної моделі. Доцільно розглянути можливість звуження переліку об'єктів винаходів, на які може бути надана правова охорона як корисній моделі. З урахуванням міжнародного досвіду, доцільно внести з переліку таких об'єктів хімічні та фармацевтичні способи, харчові продукти, біологічний матеріал (штам мікроорганізму, культура клітин рослини і тварини), а також способи хірургічного, терапевтичного та діагностичного лікування людини та тварини.

Правова охорона корисних моделей має перспективи в сучасній Україні, де економіка та політика переорієнтовуються на розвиток дрібних та середніх підприємств. Ці господарчі одиниці най-

більш зацікавлені в правовій охороні так званих «малих винаходів». Можна прогнозувати, що в запропонованому вигляді правова охорона так званих «малих винаходів» знайде значну кількість прихильників серед українських підприємців.

Література

1. Валле В.В. Спадок Джеймса I та королеви Анни: охорона інтелектуальної власності у часі й просторі. Київ, 2010. 216 с.
2. Vaver D. Reforming Intellectual Property Law: An Obvious and Not-so-Obvious Agenda: The Stephen Stewart Lecture for 2008. *Intellectual Property Quarterly*. 2009. Issue 2. P. 143–161.
3. Трагнюк О.Я. Порівняльне патентне право і захист комерційної таємниці / Уклад. О. Я. Трагнюк; Харків, 2010. 214 с.
4. Бочарова Н.В. Законодавче забезпечення права інтелектуальної власності в країнах Європи. Порівняльно-правові дослідження. 2009. № 2. С. 118–123.
5. Codice della proprietà industriale. URL: http://www.wipo.int/wipolex/en/text.jsp?file_id=298157.
6. Law No. 11/1986 of March 20, 1986 on Patents (as last amended by Law No. 14/2011 of June 1, 2011). URL: <http://www.wipo.int/edocs/lexdocs/laws/es/es/es148es.pdf>.
7. Industrial Property Code. URL: <http://www.wipo.int/edocs/lexdocs/laws/en/pt/pt071en.pdf>.
8. Law No. 11/1986 of March 20, 1986 on Patents (as last amended by Law No. 14/2011 of June 1, 2011). URL: <http://www.wipo.int/edocs/lexdocs/laws/es/es/es148es.pdf>.
9. Germany Utility Model Law (as amended September 2, 1994). URL: http://www.wipo.int/wipolex/en/text.jsp?file_id=126191.

Анотація

Коваленко І. А. Правова охорона корисних моделей у деяких країнах Європи: компаративістський аспект. – Стаття.

У Європейському Союзі не існує уніфікованих міжнародних актів, які б регулювали питання захи-

сту корисних моделей, тому в кожній із держав-членів організації у цій сфері діє національне законодавство. Нині правова охорона корисних моделей передбачена лише в 17-ти державах Європейського Союзу. Не охороняються права на корисні моделі в Бельгії, Великобританії, Люксембурзі, Нідерландах, Швеції та ін.

Ключові слова: право інтелектуальної власності, патентне право, корисна модель, винахід, дослідження, захист, законодавство.

Аннотація

Коваленко І. А. Правовая охрана полезных моделей в некоторых странах Европы: компаративистский аспект. – Статья.

В Европейском Союзе не существует унифицированных международных актов, регулирующих вопросы защиты полезных моделей, поэтому в каждом из государств-членов организации в этой сфере действует национальное законодательство. Сейчас правовая охрана полезных моделей предусмотрена только в 17-ти государствах Европейского Союза. Не охраняются права на полезные модели в Бельгии, Великобритании, Люксембурге, Нидерландах, Швеции и др.

Ключевые слова: право интеллектуальной собственности, патентное право, полезная модель, изобретение, исследования, защита, законодательство.

Summary

Kovalenko I. A. Legal protection of utility models in some countries in Europe: a comparative aspect. – Article.

In the European Union, there are no unified international acts regulating the protection of utility models, so national legislation in each of the member states of the organization is in this area. Currently, the legal protection of utility models is foreseen only in 17 EU states. The rights to utility models are not protected in Belgium, the UK, Luxembourg, the Netherlands, Sweden, etc.

Key words: intellectual property right, patent law, utility model, invention, research, defense, legislation.